

הכרת המפה והאטלס

יחידת לימוד שנייה בגיאוגרפיה

איסוף ארגון ועריכה – אילת כ"ץ

מהו אטלס?

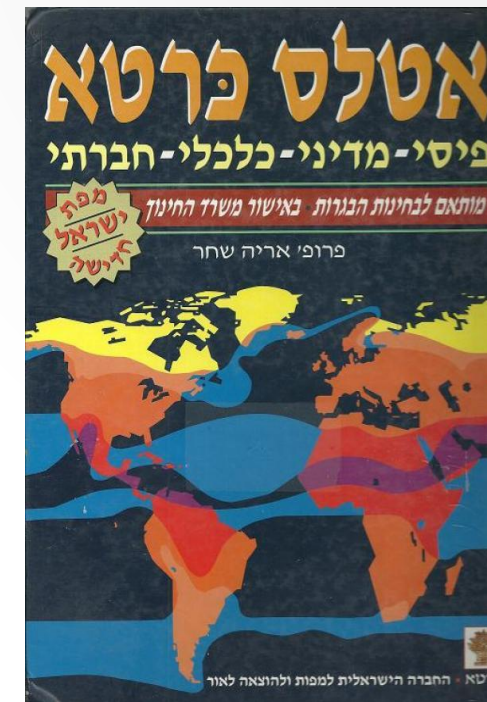
האטלס הוא אוסף מפות מסוגים שונים העומדים לרשות הגיאוגרף. האטלס הוכן לראשונה על ידי הקרטוגרף הבלגי **אורטליוס** בשנת 1570. כמה שנים אחר כך הוציא קרטוגרף בשם **מרקטור** ספר מפות שעל כריכתו אטלס – דמות מהמיתולוגיה היוונית כשהוא נושא את כדור הארץ על כתפיו ולכן מאז ועד היום נהוג לקרוא לכל ספרי המפות בשם אטלסים. באטלס ישנן מפות מסוגים שונים המשמשות אותנו בחיי היום יום: טיולים, עסקים, סקרנות לגבי חבל ארץ או אזור מסוים, מפה המלווה לאירוע חדשותי בטלוויזיה או בעיתון וכד'. ... נוסף למפות נוכל למצוא באטלס אמצעי המחשה נוספים: גרפים, דיאגרמות, תצלומי אוויר, תמונות לוויין, קטעי מידע. באמצעות המפות ואמצעי ההמחשה הנוספים ניתן לקבל באמצעות האטלס מידע רב בתחום הגיאוגרפיה הפיזית והאנושית: צורות נוף, אקלים, סוגי קרקע, אוצרות טבע, מוקדי רעידות אדמה והתפרצויות געשיות, תחבורה, יישובים, אזורי תעשייה, צפיפות אוכלוסייה, וכד'. ...

אילו אטלסים את/ה מכיר פרט לאטלסים גיאוגרפיים?

אטלסים בנושאים שונים

אטלסים גיאוגרפיים

ניתן למצוא היום מגוון אטלסים
בכול תחומי החיים.

מי המציא את האטלס?

גאוגרף וקרטוגרף פלמי (בלגיה של היום) בשם אברהם אורטליוס (1527 - 1598) הפיק בשנת 1570 ספר מפות שיכלול את כל מפות העולם. לאטלס קרא בשם "התיאטרון של העולם". ככל הידוע, זה היה האטלס הראשון בעולם. האטלס שאברהם הפיק תורגם ל-7 שפות ויצא ב-31 מהדורות ושימש לא מעט מדענים בתקופתו.

אברהם אורטליוס, שבניגוד לשמו הפרטי לא היה יהודי, היה גאוגרף מקצועי מאד. הוא הקפיד על הפרטים ועל הדיוק, נתן קרדיטים לציירי המפות, נתן משקל רב לאירועים היסטוריים ועוד.

האטלס שלו תורגם לשפות רבות והיה בשימוש של רבים ממדעני התקופה. הוא גם היה בעל חוש אסתטי וצייר מפות מסוגננות ומוקפדות ביותר. לא פעם הכניס למפות שלו גם כל מיני איורים, כולל ספינות משייטות, מפלצות מים, לוחמים בקרבות מפורסמים ועוד.

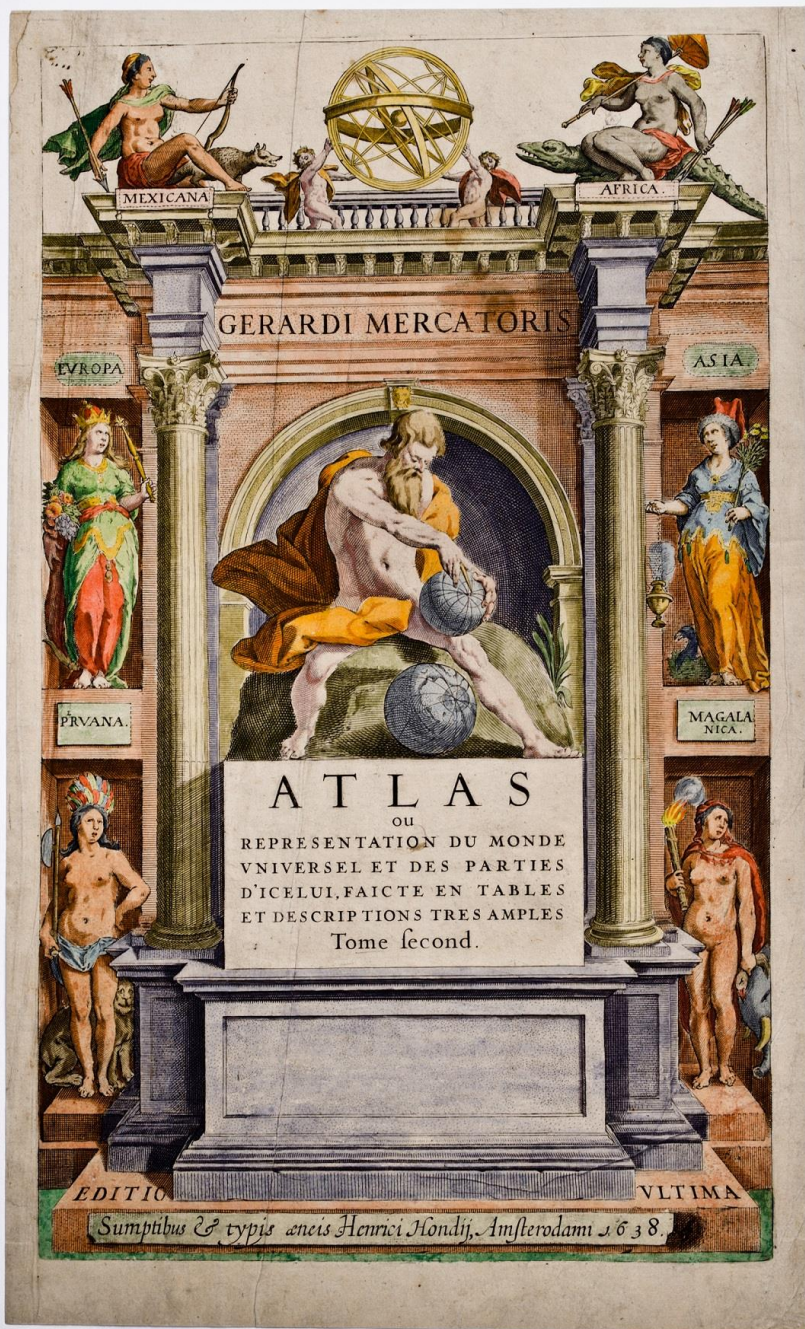

דוגמאות למפות

*המילה אטלס כמונח גיאוגרפי הופיעה לראשונה
בעבודתו של גרארדוס מרקטור Atlas Sive
Cosmographicae Meditationes de Fabrica Mundi et
Fabricati Figura, שפורסמה בשנת 1595.

*מרקטור השתמש במילה אטלס כמחווה לאטלס, מלך
מאוריטניה האגדי, שהיה בנו של הענק אטלס היווני.

מי היה אטלס? (מתוך אוריקה)

מי היה אטלס?

אטלס, דמות מהמיתולוגיה היוונית, היה מלך אטלנטיס העתיקה שנעלמה ולא נמצאה. אטלס נלחם לצד הטיטאנים נגד אלי האולימפוס ובשל כך, האל "זאוס", אבי האלים היווניים, העניש אותו ואילץ אותו לשאת את כיפת השמיים על כתפיו. רבים חושבים שאטלס נושא על כתפיו את כדור הארץ, אך למעשה בזמנו כלל לא ידעו שהעולם עגול. אטלס הוא סמל האיפוק והסיבולת.

מהו סיפורו של הטיטן אטלס?

אטלס (Atlas) היה אחד מהענקים שנקראו הטיטנים, שליטי הארץ העתיקים. משניצחו האלים בראשות זאוס והפכו לשליטי העולם החדשים, הם דנו את אטלס לעמוד מאחרי האופק במערב ולשאת על כתפיו את השמיים. אטלס ניסה אמנם למצוא מישהו אחר שיחזיק במקומו את השמיים, אך זה לא ממש הצליח. הרקולס הגיבור נעזר בו כדי לקטוף בשבילו תפוחי זהב מהעץ של ההספרידות (סיפור ארוך) והחזיק בינתיים את השמיים, אבל הניסיון של אטלס להשאיר את הרקולס עם השמיים על כתפיו לא צלח והרקולס, שביקש רגע לרפד את כתפיו, ברח עם התפוחים. האירוע הסופי היה כשסרב אטלס לעזור לפרסיאוס, שכרת את ראשה של מדוזה. מדוזה הייתה בעלת שיער שכולו נחשים ומי שראו את מראה פניה הפכו לאבן. כך, על פי האגדה, נוצרו הרי האטלס שבצפון אפריקה. את ראשה של מדוזה והפכו לאבן. כך, על פי האגדה, נוצרו הרי האטלס שבצפון אפריקה.

ראו כיצד מוצג אטלס באומנות!

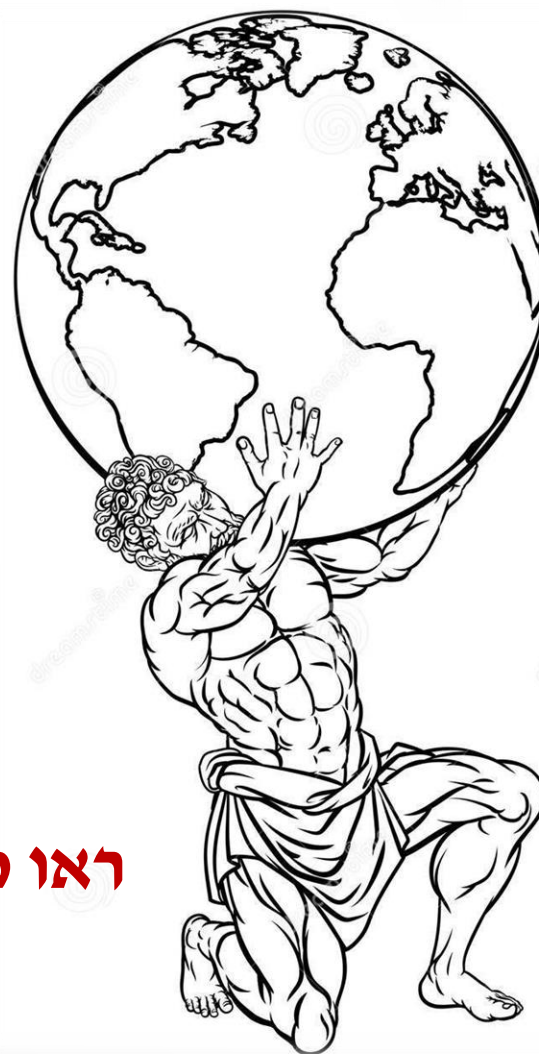
במיתולוגיה היוונית, אַטְלַס (ביוונית "Ατλας" זה שהעז או סבל") הוא טיטאן, בנם של יאפטוס ואסיה. נלחם לצד קרונוס במלחמה נגד האלים היווניים. מוכר בעיקר בשל העונש שהוטל עליו לאחר שהטיטאנים הפסידו במלחמתם: **עליו לשאת לנצח את כיפת השמיים על שכמו**. הודות לעונש זה מהווה אטלס מוטיב המסמל סבל מתמשך הדורש סיבולת ונשיאה בנטל כבד. מסיבה זו מתואר אטלס ביצירות אומנות רבות כאדם הכורע תחת נטל נשיאת כדור גדול על שכמו. (על-פי אפלטון, אטלס מונה כשליט אטלנטיס שהוא אי אגדי הנמצא באוקיינוס הנושא את שמו של אטלס: האוקיינוס האטלנטי).

אטלס והרקולס

כחלק מ-12 המטלות שהוטלו על הגיבור הרקולס היה עליו לגנוב תפוחי זהב המקנים חיי אלמוות, מגנה של הרה. הרקולס, שלא רצה להתעמת עם הספרידות (בנותיו של אטלס, נימפות ששמרו על המטע של הרה) שידל את אטלס להשיג עבורו את התפוחים הזהובים. כדי לאפשר לו לצאת לעזרתו, הבטיח הרקולס לשאת את השמיים במקומו של אטלס, עד שישוב. כשחזר אטלס עם התפוחים, הוא נמלך בדעתו והחליט שלא לקחת את השמים בחזרה מהרקולס. הרקולס עשה עצמו כאילו הוא מסכים להמשיך ולשאת את כיפת השמיים במקום אטלס אך ביקש שאטלס יחליפו לרגע, בזמן שהוא מסדר את הגלימה שלו כריפוד לכתפיים. אטלס הסכים והרקולס עזב עם התפוחים.

ראו כיצד מוצג אטלס באומנות!

האטלסים לאן ? – מה צופן העתיד?

עד לפני שנים לא רבות ניתן היה למצוא אטלס כמעט בכל בית: אטלס כבישים שימש במסעות, אטלס היסטורי נלמד בבתי ספר ובאטלס שמימי נעזרו בעת תצפיות כוכבים. סוגי האטלסים השונים יכולים להעיד על חשיבותם בחיי היומיום.

כיום, נעלמו האטלסים כמעט כליל. תוך מספר שנים יתכן והילדים ובני הנוער, לא ידעו בכלל מהו אטלס.

במבול הפיתוח הטכנולוגי המתמשך האטלס יהפוך לשריד נשכח.

למעשה, האטלס עבר מטמורפוזה/שינוי והפך לאפליקציות כגון: Google Maps, Google Earth, Mobile Observatory ו-Waze וחלקם מסוגלים לדבר.

מהו האטלס הכי גדול בעולם?

האטלס הגדול בעולם הוא "אטלס קלנק" (Klencke Atlas) בן ה-350 שנה שהוגש למלך צ'ארלס השני ביום הכתרתו בשנת 1660. האטלס הענקי ניתן במתנה למלך, על ידי סוחרים הולנדים שכפי הנראה רצו לקדם את האינטרסים המסחריים שלהם במדינה.

על אף שיש בו רק 41 מפות, גובהו של האטלס הוא 1.75 ו-1.9 רוחבו ודרושים שישה אנשים כדי להרימו! אטלס קלנק, שהתיימר להיות בזמנו הסיכום האנציקלופדי של העולם, נמצא כיום במוזיאון הבריטי ומוצג לעין כל. זאת לאחר ששנים רבות הוא אוחסן במחסן ה"קוריוזים" של בית המלוכה הבריטי ולא הוצג בתצוגה לקהל הרחב.

בעידן בו הכול זמין בלחיצת כפתור ואין צורך בשום מקור מידע פיזי, דווקא יש קסם באטלס העצום הזה עם התמונות המרשימות אותן אי אפשר לשלוח במייל או לפרסם בפייסבוק; הוא נקרא "אטלס פלטינום של כדור הארץ" ואם תרצו אחד כזה בסלון תיאלצו להיפרד מ-100,000 דולרים (376,000 שקלים).

צריך שני אנשים כדי לדפדף בו, הוא מכיל 128 דפים, שוקל 150 קילוגרמים, עבדו עליו 88 קרטוגרפים במשך ארבע שנים והוא תוצאה של 25 שנות מחקר. האטלס הזה כל כך מפורט שהוא מכיל אפילו את מיקומן של ספינות טרופות באוקיינוס ומציג תמונות מהממות של פלאי העולם בכפולות עמודים בגובה 1.8 מטרים וברוחב 1.4 מטרים (כל עמוד). בנוסף יש בו מבט מגורד שחקים על שנגחאי שמורכב מ-12,000 תמונות.

מוציא אותו מו"ל אוסטרלי בשם "מילניום האוס" ועד כה הודפסו רק 31 עותקים - הגיוני כשהמדפסת נמצאת באיטליה והכורך בהונג קונג. למרות שהוא עדיין לא זכה בתואר רשמי מספר השיאים של גינס, האטלס הזה צפוי לשבור את שיא העולם שמחזיק משנת 1660 אטלס "קלנק" שנמצא בספרייה הבריטית הלאומית.

<https://www.mako.co.il/hix-bizarre/Article-90b08e2b245b631006.htm>

כתבה מאקו

<https://www.youtube.com/watch?v=VVZI6fzVJ3g>

מבנה האטלס סוגי המפות – סרטון 26 דקות

<https://www.youtube.com/watch?v=kadj18KABN4>

מושגי יסוד בגיאוגרפיה – 18 דקות

<https://shamgan5.wixsite.com/atlas>

מיומנויות מפה

הגיאוגרף – 1871
הנרי דה בראקלייר

